

מדת בדת

לע"צ הגאון רבי משולם דוד בן רבי יצחק זאב סולביציק זצוק"ל
הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל
MABADAF12@GMAIL.COM

גליון 213 פרשת בשלח תשפ"ד

בבא קמא פז-צג

שינון הדף היומי בדרך קצרה

ר"ל סובר כרב שהתורה זכתה לאב רק שבת נעורים, ור' יוחנן סובר אפילו בפציעה ומשמע אף כשלא הפחיתה מכספה, ויש להקשות שגם ר"א לא הסתפק אלא בחבלה, דף פח שהיא הפחית אותה מכספה אך בפציעה שלא הפחיתה מכספה גם הוא מודה שהולך לאביה, ור' יוסי בר' חנינא מבאר שמדובר שפצעה בפניה והפחיתה אותה מכספה.

ר' יהודה סובר שאין חיוב כושת לעבד שככתוב בבושת כי יצו אנשים יחדיי איש ואחיו שרק במי שיש לו אחוה למעט עבד שאין לו אחוה, ורבנן סוברים שהוא נקרא אח במצוות, אך לפ"ז נאמר לר' יהודה שזוממי עבד לא יהרגו שכתוב ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ורבא מבאר בשם רב ששת שהתורה אמרה ובערת הרע מקרבך מכל מקום, אך קשה שלרבנן עבד יהיה כשר למלכות אך גם בגר קשה אף לדעת ר' יהודה שיש לו אחוה אלא לכו"ע לומדים מהפסוק מקרב אחיך תשים שרק ממוכר שבעמך, אך קשה שלרבנן עבד יהיה כשר לעדות שכתוב הנה עד שקר העד שקר ענה באחיו ויש לומר שיש ללמוד ק"ו מאשה שהיא ראויה לבא בקהל ובכ"ז היא פסולה לעדות ק"ו שעבד שפסול לבא בקהל שפסול לעדות, אך יש לדחות שאשה אינה במילה ועבד ראוי למילה, אך יש להוכיח מקטן שאף שישנו במילה הוא פסול לעדות, ויש לדחות שקטן אינו במצוות ועבד שייך במצוות, אלא יש להוכיח מאשה והדין חוזר ויש ללמוד משניהם שאין קולתו של זה כקולתו של זה והצד השווה באשה וקטן שאינם בכל המצוות ופסולים להעיד ונלמד מהם עבד שפסול לעדות אך יש לפרוך בצד השווה שבהם שאינם איש ועבד נקרא איש אלא יש ללמוד מגזלן, אך יש לפרוך שגזלן מעשיו גרמו לו להפסל ועבד לא, אלא יש ללמוד בצד השווה מגזלן ומקטן או אשה.

רבינא לומד שעבד פסול לעדות מהפסוק לא יומתו אבות על בנים שלא יומתו על פי אבות שאין להם יחוס בנים שאם הפסוק כפשוטו שלא יומתו האבות ע"י עדות הבנים יש לכתוב לא יומתו אבות על בניהם וכתוב על בנים לדרוש על פי אבות שאין להם יחוס בנים, אך לפ"ז נדרוש גם ובנים לא יומתו על אבות שלא יומתו על פי בנים שאין להם יחוס אב וא"כ גר פסול לעדות, ויש לומר שאמנם אין לגר יחוס למעלה אך יש לו יחוס למטה אך לעבד אין יחוס לא למעלה ולא למטה, ואם נאמר שגר פסול יש לכתוב לא יומתו אבות על בניהם והיינו בעדות הבנים ובנים לא יומתו על אבות והיינו לא יומתו בנים בעדות אבות, ועוד שלא יומתו על פי בנים שאין להם יחוס אבות ועבד לומדים ק"ו מגר שאם גר שאין לו רק יחוס למעלה אך יש לו למטה והוא פסול, ק"ו שעבד שאין לו גם למעלה שיפסל, והתורה כתבה לא יומתו אבות על בנים והיינו שלא יומתו על פי אבות שאין להם יחוס בנים וא"כ ממעטים רק עבד שאין לו יחוס לא למעלה ולא למטה אך גר שיש לו יחוס למטה כשר, ואין להקשות שהתורה תכתוב לא יומתו בנים על אבותיהם וכתוב לא יומתו על אבות ואז משמע לא יומתו על פי בנים שאין להם יחוס אבות, שיש לומר שאגב שכתבה התורה לא יומתו אבות על בנים היא המשיכה ובנים לא יומתו על אבות.

אמו של שמואל בר אבא מהגרוניא היתה נשואה לר' אבא וכתבה את נכסיה לרב שמואל בנה ואחר שהיא מתה עמוד ב הלך רב שמואל בר אבא לר' ירמיה בר אבא והוא העמידו בנכסים והלך אביו ר' אבא לפני רב הושעיא ורב הושעיא הלך לרב יהודה ורב יהודה אמר בשם שמואל שאשה שמכרה בנכסי מילוג בחיי בעלה ומתה הבעל יכול להוציא מהלקוחות, וכשאמרו את זה לר' ירמיה הוא אמר ששנינו שהכותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה אין הבן יכול למכור כי הם ברשות האב והאב לא יכול למכור כי הם כתובים לבן ואם מכר האב זה חל עד שימות ואם מכר הבן הלוקה לא מקבל קודם מות האב ומשמע שכשמת האב זוכה הלוקה ואף שמת הבן בחיי אביו שעדיין לא בא לרשותו וכדעת ר"ל שאין חילוק בין מת הבן בחיי האב שבא לרשות הבן בין שלא מת הבן בחיי האב וקנה הלוקה, שר' יוחנן ור"ל נחלקו במכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב שלר' יוחנן לא קנה לוקח ולר"ל קנה לוקח, ר' יוחנן למד שמה ששנינו שבמכר הבן לא קנה לוקח עד מות האב וכשמת האב קנה לוקח מדובר שהבן חי וזה בא לידינו אך אם מת הבן בחיי האב שזה לא בא ליד הבן א"כ כשמת האב לא זכה הלוקה שקנין הפירות

דף פז ישנה ברייתא שלר' יהודה אין בושת לסומא והוא פטר סומא מכל הדינים בתורה שכתוב בפסוק ושפטו העדה בין המכה ובין גואל הדם על המשפטים האלה, ומי שישנו במכה וגואל הדם ישנו בכל המשפטים ומי שאינו שייך במכה וגואל הדם אינו במשפטים, וישנה ברייתא שר' יהודה פטר סומא מכל מצוות שבתורה, ר' שישא בר רב אידי ביאר שר' יהודה למד מהפסוק ואלה המצוות החוקים והמשפטים מי שישנו במשפטים ישנו במצוות וחוקים ומי שאינו במשפטים אינו במצוות וחוקים.

רב יוסף שהיה סומא אמר שבתחילה הוא אמר שאם יאמרו שהלכה כר' יהודה הוא יעשה יום טוב לחכמים שהוא לא חייב במצוות ובכל זאת הוא מקיימם אך אחר ששמע את דברי ר' חנינא שגדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה א"כ מי שיאמר לי שאין הלכה כר' יהודה אני אעשה יום טוב לחכמים שכשאני מצווה יש לי יותר שכר.

משנה אדם המזיק חמור משור שאדם משלם נזק צער ריפוי שבת ובושת ודמי ולדות, ואילו שור משלם רק נזק ופטור מדמי ולדות המכה את אביו ואמו ולא עשה חבורה וכן החובל בחבירו ביה"כ חייב בכל, החובל בעבד עברי חייב בכל חוץ משבת בזמן שהוא שלו החובל בעבד כנעני של אחרים חייב בכל ור' יהודה סובר שאין לעבדים בושת, חרש שוטף וקטן פגיעתן רעה החובל בהם חייב ואילו כשהם חבלו באחרים הם פטורים, וכן עבד ואשה פגיעתן רעה שהחובל בהם חייב וכשהם חבלו באחרים הם פטורים אך משלמים לאחר זמן, שאם התגרשה האשה והשתחרר העבד חייבים לשלם, מי שהכה את אביו ואמו עשה בהם חבורה והחובל בחבירו בשבת פטור מכולם כי הוא מתחייב בנפשו והחובל בעבד כנעני שלו פטור מהכל. גמרא ר"א שאל את רב מה דינו של החובל בבת קטנה של אחרים האם נאמר כיוון שהתורה הקנתה שבת נעורים לאב א"כ הוא קנה גם את החבלה כי הוא הפחיתה מכספה או שנאמר שהתורה הקנתה לו רק שבת נעורים שהוא יכול למסרה למוכה שחין אך חבלה שאם הוא ירצה לחבול בה אינו יכול לא הקנתה לו התורה, עמוד ב אמר רב שהתורה הקנתה לאב רק שבת נעוריה, שאל ר"א ששנינו שחובל בעבד עברי חייב בכל מלבד שבת כשהוא שלו, ואביו מתרץ שרב מודה בשבת שכיון שמעשה ידיה עד בגרות של אביה, והקשה ר"א ששנינו שהחובל בבנו גדול משלם לו מיד ואם חבל בבנו קטן יעשה לו סגולה והחובל בבתו קטנה פטור וגם אם חבלו בה אחרים חייבים לשלם לאביה, ויש לומר שמדובר רק לגבי השבת.

יש להקשות ששנינו בברייתא שהחובל בבניו ובנותיו של אחר לגדולים יתן מיד ולקטנים יעשה סגולה והחובל בבניו ובנותיו שלו פטור, ואין חילוק בין קטנים לגדולים, ויש לומר ששם מדובר בסמוכים על שולחנו והברייתא הראשונה מדברת באינם סמוכים על שולחנו, אך קשה שכתוב בספיא של הברייתא הראשונה שבבתו קטנה פטור ואם אינה סמוכה מדוע פטור הרי היא צריכה מזונות, ואף למ"ד שהאדון יכול לומר לעבד עשה עמי ואינו זנך זה דוקא בעבד כנעני שהוא יכול לעבוד כל היום ובערב יסובב על הפתחים אך בעבד עברי נאמר כי טוב לו עמך ולמדו מזה עמך במאכל עמך במשתה וכ"ש בתו, ויש לבאר כדברי רבה בר עולא שמדובר על העדפה ממעשה ידיה אך קשה שהעמדנו בברייתא השניה בסמוכים על שולחן אביהם מדוע לקטנים יעשו סגולה שישלמו לאביהם, ויש לומר שהאב מקפיד רק על דבר שהוא חסר בו אך דבר שבא מהעולם אינו מקפיד אך קשה שבמציאה האב מקפיד אף שזה בא מהעולם, ויש לומר שבמציאה אין להם צער בזה לכן הוא מקפיד, אך בדבר שבא מהעולם ויש להם צער גופם הוא לא מקפיד שיהיה שלהם, אך קשה מדוע בברייתא הראשונה בבתו קטנה זה הולך אליו הרי זה צער הגוף שבא מהעולם, ויש לומר שכיון שמדובר באדם קפדן שאין ילדיו סמוכים על שולחנו א"כ הוא מקפיד גם בצער הבא מהעולם אך בסמוכים על שולחנו שאינו קפדן א"כ בצער הבא מהעולם שאינו חסר בו הוא לא מקפיד.

רב חסדא מבאר סגולה שזה ס"ת, ורבה בר רב הונא מבא שזה דקל שאוכלים ממנו תמרים.

שיש לאב הוא כקנין הגוף וא"כ הבן מכר דבר שאינו שלו, אך ר"ל סובר שמה ששינינו שכשמת האב זוכה הלוקח מדובר אף כשהבן מת בחיי אביו ולא בא ליד הבן כיוון שקנין הפירות שיש לאב אינו כקנין הגוף והבן מכר דבר שהוא שלו, וא"כ ר' ירמיה רב יהודה סוברים כר"ל, וסובר ר' ירמיה שאם נאמר קנין פירות כקנין הגוף א"כ כשמת הבן בחיי אביו מדוע מקבל הלוקח הרי הבן לא מכר דבר שהוא שלו וכשאמר את דבריו ר' ירמיה לרב יהודה אמר רב יהודה ששמואל סובר ששזה לא דומה למשנתנו, ומבאר רב יוסף שאם היה כתוב במשנה הכותב נכסיו לאביו יש לפשוט שקנין פירות לא כקנין הגוף אך כשכתוב הכותב נכסיו לבנו זה בגלל שהוא ראוי ליורשו, ואביי דוחה וכו' רק בן יורש אביו ואב לא יורש את בנו אלא האב רצה להבריא את הנכסים מבנו וכן בכותב נכסיו לבנו הוא רצה להבריא את הנכסים משאר האחים, אך המקרה של נכסי מילוג לא דומה למשנה כדברי ר' יוסי בר חנינא שהתקינו באושא שאשה שמכרה בנכסי מילוג בחיי בעלה ומתה הבעל יכול להוציא מהלקוחות, ואמר רב אידי בר אבין שיש להוכיח כן מהמשנה במכות שאמרו מעידים אנו באיש פלוני שגירש את אשתו ונתן כתובתה,

דף פט ומתברר שהיא תחתיו ומשמשו ונמצאו זוממים לא אומרים שישלמו את כל כתובתה שרצו להפסידה אלא רק טובת הנאת כתובתה והיינו שאומדים כמה אדם רוצה לתת בכתובתה שאם התאלמנה או התגרשה ואם מתה ירשנה בעלה ובלי תקנת אושא שהבעל יכול להוציא מהלקוחות מדוע ירשנה בעלה הרי היא יכולה למכור את כתובתה לגמרי, אלא על כרחך שהמשנה היא אחר תקנת אושא, ואביי דוחה שתקנת אושא נאמרה בנכסי מילוג אך לא בנכסי צאן ברזל שהם לגמרי ברשות הבעל שאם פיתחו או הותירו זה ברשות הבעל.

אביי אומר שיש לומר חידוש בטובת הנאה שודאי טובת הנאה הוא לאשה שאם הוא לבעל יאמרו לה העדים מה הפסדנו אותך הרי גם אם היית מוכרת טובת הנאה של הבעל, ורב שלמן דוחה שזה הפסד לאשה שהרי יש רווח בבית, ורבא אומר להלכה שטובת הנאה לאשה והבעל לא אוכל בהם פירות שהרי תקנו לו פירות ולא פירות של פירות.

כשאור רב פפא ורב הונא בר רב יהושע מהישיבה הם אמרו שיש להוכיח ממשנתנו כתקנת אושא שאשה שחבלה פטורה ואם נאמר שהבעל לא מוציא מהלקוחות א"כ האשה יכולה למכור את הנכסי מילוג שלה, אך יש לדחות שגם אחר תקנת אושא היא תוכל למכור את הנכסי מילוג שלה בטובת הנאה ותתן לניזק אלא מדובר שאין לה נכסי מילוג וא"כ אין להוכיח מהמשנה כתקנת אושא, אך קשה שתמכור את כתובתה בטובת הנאה ותתן לניזק, ויש לומר שמשנתנו כר"מ שאסור לאדם להשהות את אשתו אפילו שעה אחת ללא כתובה, ויש לדחות שטעמו של ר"מ כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה וכאן אם יוציא אותה הוא יצטרך לשלם את הכתובה לקונה אלא ודאי שטובת הנאה זה כמו מילי שלא משתעבדים לניזק, אך קשה שזה מילי שנמכרים בדינרים, אלא יש לומר כדברי שמואל שהמוכר שטר חוב לחבירו ומחלו מחול ואפילו יורש יכול למחול, אך קשה שנאמר שתמכור את הכתובה ותשלם לניזק ואם ימחול הבעל שימחול, ויש לומר שאשה ודאי מוחלת לבעלה ולא רוצים להפסיד את המכר בידים, ואין לומר שהיא תמכור לניזק עצמו בטובת הנאה **עמוד ב** שגם אם היא מוחלת לבעל זה לא הפסד שהרי גם עכשיו אינו מקבל ממנה כלום, ויש לומר שכיוון שודאי היא תמחול לבעל לא מטריחים את הב"ד לחנם, אך יש להקשות מהברייתא שכשהיא חבלה בבעלה לא הפסידה כתובתה, ולכאורה נאמר שהיא תמכור את הטובת הנאה לבעלה בעבור החבלה וגם אם תמחול לבעל אינו מפסיד, ויש לומר שודאי זה כר"מ שאסור לאדם להשהות את אשתו אפילו שעה אחת ללא כתובה כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה וכאן הוא יגרש אותה כדי להוציא ממנה את החבלה, אך קשה שבכל מקרה הוא יגרש כדי שהיא תשלם את החבלה, ויש לומר שמדובר שכתובתה מרובה ובשביל המעט של החבלה הוא לא יפסיד את כל כתובתה, אך לכאורה במקרה שכתובתה יותר ממאתים זוז שזה כתובה דאורייתא נעמיד את הכתובה ככתובה דאורייתא ואת השאר תמכור לבעל בטובת הנאה, ויש לומר שמדובר שכתובתה אינה יותר מכתובה דאורייתא והחבלה היא ד' זוז ובשביל כך הוא לא יפסיד כ"ה זוז, אך קשה שכתוב בהמשך הברייתא שכשם שלא תמכור כשהיא תחתיו כך היא לא תפסיד תחתיו, ויתכן אופן שהיא תפסיד תחתיו והיינו כשגדולה כתובתה מכתובה דאורייתא, ורבא מבאר שבסיפא מדובר בכתובת בנים דכרין והביאור הוא כך שכמו שהמוכרת כתובתה לאחרים לא הפסידה כתובת בנים דכרין כי הצורך לכסף

הכריח אותה למכור לכן גם כשמכרה כתובתה לבעלה היא לא הפסידה את זה כי הכסף הכריח אותה.

לכאורה נחלקו תנאים בתקנת אושא, שבברייתא אחת שינינו שעבדי מילוג יוצאים בשן ועין ולאשה ולא לאיש, ויש ברייתא שלא יוצאים לא לאיש ולא לאשה ולכאורה לכו"ע קנין פירות של בעל אינו כקנין הגוף וא"כ נחלקו אם ישנה תקנת אושא שהבעל מוציא ולכן לא יצאו אף לאשה ואם אין תקנת אושא א"כ יצאו לאשה ולא לאיש, ויש לדחות שכו"ע סוברים כתקנת אושא אלא שהברייתא שיוצאים לאשה היא קודם תקנה והברייתא שאינם יוצאים לאשה היא אחר תקנה, עוד י"ל שכו"ע סוברים כתקנת אושא ומדובר אחר תקנה ומי שסובר שיוצאים לאשה ולא לאיש זה כדברי רבא,

דף צ שהקדש חמץ ושחרור מפיקעים מידי שיעבוד, ולכאורה דברי רבא עצמו תלויים במחלוקת תנאים, ויש לומר שכו"ע מודים לדברי רבא אלא שהסובר שאינם יוצאים לאשה סובר שחכמים חזקו את שעבודו של הבעל, עוד י"ל שכו"ע לא סברו כתקנת אושא, והברייתות נחלקו אם קנין פירות של הבעל היא כקנין הגוף ולכן לא יצאו לאשה או שזה לא כקנין הגוף לכן יצאו לאשה, וכן נחלקו תנאים במוכר ועבד על תנאי שישמשנו עוד ל' יום שלר"מ הראשון הוא אדון גמור לענין יום או יומים כי הוא תחתיו שקנין פירות שיש לו עכשיו בו הוא כקנין הגוף, ור' יהודה סובר שהשני הוא בדין יום או יומים כי הוא כספו וקנין פירות הוא לא כקנין הגוף ור' יוסי סובר שבשניהם יש דין יום או יומיים שאחד הוא תחתיו ואחד הוא **כספו**, ויש ספק אם קנין פירות כקנין הגוף וספק נפשות להקל, ור"א סובר ששניהם אינם בדין יום או יומים שהוא לא **כספו** של הראשון ולא תחת השני ומבאר רבא שכתוב בתורה כספו והיינו המיוחד לו, ודברי אמימר שאיש ואשה שמכרו בנכסי מילוג לא עשו כלום זה כדעת ר"א, ומה שכתוב בברייתא שמי שחציו עבד וחציו בן חורין ועבד של שני שותפין לא יוצא בראשי אברים ואמר רב מרדכי לרב אשי שאמרו בשם רבא שזה כר"א שסובר שצריך **כספו** המיוחד לו וכן לענין יציאת ראשי אברים נאמר **עבדו** המיוחד לו.

משנה מי שתקע לחבירו משלם סלע ור' יהודה אמר בשם ר' יוסי הגלילי שמשלם מנה, אם סטר לו משלם מאתים זוז ואם הכהו לאחר ידו משלם לו ד' מאות זוז אם צרם באזנו או תלש בשערו או שרקק והגיע בו רוקו או שהעביר את טליתו ממנו או שפרע ראש אשה בשוק נתן ד' מאות זוז, **עמוד ב** הכלל הוא שמשלם לפי כבודו ור"ע סובר שגם עניים בישראל רואים כאלו הם בני חורין שירדו מנכסיהם שהם בני אברהם יצחק ויעקב, ואדם אחד פרע ראש אשה בשוק ור"ע חייבו לשלם ד' מאות זוז, אמר לו רבי תן לי זמן ותתן לו והמתין לה על פתח חצירה ושבר בפניה כד שהיה בו כאיסר שמן וגלתה את ראשה וטפחה והניחה ידה על ראשה והעמיד עליה עדים ובא לר"ע ואמר לו האם לזו אתן ד' מאות זוז אמר לו ר"ע לא אמרת כלום שאדם שחבל בעצמו אף שאינו רשאי הוא פטור אך אחרים שחבלו בו פטורים וכן מי שקצץ נטיעותיו אף שאינו רשאי פטור ואחרים שקצצו חייבים. **גמרא** הסתפקו במנה של המשנה אם הוא סלע צורי או סלע מדינה שהוא שמינית מסלע צורי, ויש להוכיח ממה שר' יהודה נשיאה אמר לאחד שתקע לחבירו אני ור' יוסי הגלילי לך שלם מנה צורי, ואין לפרש זה אני שראיתך ור' יוסי הגלילי שסובר שמשלם מנה צורי ולפ"ז יוצא שעד נעשה דיין והרי שינינו שלר' טרפון אם ראו סנהרדין שאחד הורג נפש מקצתם נעשים עדים והשאר נעשים דיינים ור"ע סובר שכולם עדים ועד לא יכול להעשות דיין, ור' טרפון עצמו אמר שמקצתם נעשים עדים והשאר דיינים אך גם הוא מודה שהעד שמעיד לא יכול להעשות דיין, ויש לומר ששם מדובר שראו בלילה שזה לא זמן דין, עוד יש לפרש בדברי ר' יהודה נשיאה שגם סובר כר' יוסי הגלילי ויש עדים שמעידים כך לך שלם מנה צורי.

לכאורה יש ברייתא ששמעון התימני דרש בפסוק והכה איש את רעהו **באבן** או **באגרוף** וכמו שאגרוף מסור לעדה ועדים כך רק באופן שמסור לעדה ועדים ובא למעט כשנאבדה האבן לעדים, ואמר ר"ע וכי הכהו בפני הב"ד שיודעים כמה הכהו או על מה הכהו על שוקו או צפור נפשו, ועוד במקרה שדחף חבירו מראש הגג או ראש הבירה ומת וכי ב"ד הולכים לבדוק את גובהה ועוד מה הדין אם נפלה הבירה האם יפטר אלא לומדים שכמו שאגרוף מסור לעדים כך בכל מקרה שמסור לעדים חייב, ובא למעט כשיצאה האבן מתחת ידו של המכה שפטור וכתוב בדברי ר"ע וכי בפני ב"ד הכהו משמע שאם אכן יכה בפני ב"ד הם יעשו דיינים אף שהם ראו את המקרה, ויש לדחות שר"ע אמר את זה רק לדבריו של שמעון התימני אך הוא לא סובר כך.

שנו בברייתא שאם שור תם המית והזיק דנים אותו דיני נפשות אך לא דיני ממונות, ומועד שהמית והזיק דנים דיני ממונות ואח"כ דיני

נפשות ואם קדמו ודנהו דיני נפשות לא ידונו בו דיני ממונות ולכאורה אם דנו קודם דיני נפשות יחזור הדין ונדון אותו דיני ממונות, ורבה אמר שמצא את תלמידי הישיבה שאמרו שזה לדעת שמעון התימני שסובר שלומדים מאגרוף שהוא מסור לעדה ועדים, **דף צא** והיינו שצריך אומדנא של ב"ד וא"כ כיון ששנגמר דינו למיתה לא משהים את אומד ב"ד ולא מענים את דינו, ורבה אמר לתלמידים שניתן להעמיד כר"ע ומדובר שבעל השור ברח אך קשה שאם הוא ברח איך יתכן לדון אותו דיני ממונות, ויש לומר שמדובר שקבלו עדות בפניו ואח"כ ברח, אך קשה שא"כ במועד מהיכן הוא משלם ויש לומר שהוא משלם מעבודת החרישה אך לפ"ז גם בתם נאמר שישלם מעבודת החרישה שלו ואח"כ ידונו בו דיני נפשות, ורב מרי מוכיח מכאן שהחרישה של השור זה נקרא תשלום מהעלייה של הבעלים.

הסתפקו אם יש אומד לנזקין או לא האם אומרים שרק במיתה אומדים אם יוצאת נשמתו בכך או שלא אך בנזקין ישלם בכל מקרה שהוא ניזק או שאין הבלדל, ויש להוכיח מהמשנה שבור יש בו כדי להמית עשרה טפחים וכן כל דבר שיש בו כדי להמית עשרה טפחים ואם היה בו פחות מכך נפשו של שור או חמור ומת פטור ואם הוזק חייב, ולכאורה מדובר במשנה גם מלמטה למעלה והיינו מטפח ועד עשרה שאמנם אין מיתה ויש נזקים בכל שהוא אף ללא אומד, ויש לדחות שכוונת המשנה מלמעלה למטה והיינו שכל פחות מ' אין מיתה אך יש נזקין כל גובה לפי מה שניזק בו, ויש להוכיח ממה ששינונו שאם הכה עין עבדו וסימאה או שהכהו על אזנו וחרשו יוצא בהם לחירות אך אם הכה כנגד עינו ואינו רואה או כנגד אזנו ואינו שומע לא יוצא בזה לחירות משמע שצריך אומד אף לנזקין, ויש לדחות ששם פטור מכיוון שהעבד הפחיד את עצמו כמו ששינונו שהמבעית את חברו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים שאם תקע באזנו וחרשו פטור אך אם אחזו ותקע באזנו וחרשו חייב, ויש להוכיח מברייתא שבחמשה דברים אומדים אותו ונותנים לו מיד וריפוי ושבת עד שיתרפא, ואם אמדוהו והוא התנוון והלך נותנים לפי מה שאמדוהו ואם אמדוהו והבריא נותנים לו מה שאמדוהו א"כ רואים שיש אומד לנזקין, אך יש לחלק שזה פשוט שאומדים בכמה רפואה או כמה ימים מתרפא האדם אך הספק הוא למוד את החפץ אם הוא ניזק בו או לא, ויש להוכיח מהברייתא של שמעון התימני לעיל שכמו שאגרוף מיוחד שהוא מסור לעדה ועדים אף כל שמסור לעדה ועדים א"כ רואים שיש אומד.

שינונו בברייתא באמדוהו והבריא מקבל הכל וזה ראייה לרבה שאמר שאם אמדוהו להתרפא ביום שלם והתרפא בחצי יום ועבד עבודתו מקבל על כל היום שמהשמים ריחמו עליו.

רב פפא מבאר שבהגיע בו הרוק משלם רק בו אך בבגדו פטור, אך לכאורה נאמר שישלם כמו בביישו בדברים, ובא"י הוכיחו מכך בשם ר' יוסי בר אבין שהמבייש בדברים פטור.

ת"ק אמר שהכל לפי כבודו, ויש להסתפק אם זה לקולא שיש עני שלא יקבל ד' מאות זוז או שבא להחמיר שיש עשיר שיקבל בבשתו גם יותר מד' מאות זוז, ויש להוכיח ממה שר"ע אמר אפילו עניים רואים אותם כבני חורין א"כ ר"ע בא להחמיר וא"כ ת"ק הקל.

המשנה אמרה שנתנו לפורע ראש אשה זמן, לכאורה קשה שלא נותנים זמן לחבלות, ויש לומר שרק בחסרו ממון לא נותנים זמן אך בבושת שלא חסרו ממון נותנים זמן.

ישנה ברייתא שר"ע אמר לאותו אדם צללת במים אדירים והעלת חרס שאדם רשאי לחבול בעצמו, ויש לומר שבחבלה אינו רשאי אך בבושת רשאי, **עמוד ב** אך קשה שהמשנה דברה על בושת וכתוב אף שאינו רשאי, ויש לבאר שר"ע אמר לו שלא רק בושת שאדם רשאי לבייש עצמו אלא אף חבלה שאינו רשאי בכ"ז אחרים שחבלו בו חייבים, אך קשה ששינונו בברייתא שאין לומר שהנשבע להרע לעצמו ולא הרע פטור מקרבן שבועה כי כתוב **להרע או להיטיב** מה הטבה רשות אך הרעה רשות וגם הנשבע להרע לעצמו ולא הרע חייב משמע שחל השבועה, ושמואל מבאר שמדובר שאמר אשב בתענית, אך לפ"ז מה שייך לומר כך בהרעת אחרים וכי הוא יכול להושיבם בתענית, ויש לומר שיכול לנעלם בחדר קטן, אך קשה ששינונו להדיא איזוהי הרעת אחרים שאמר אכה פלוני ואפצע את מוחו, אלא יש לומר שנחלקו בזה תנאים שיש הסובר שאין אדם רשאי לחבול בעצמו, ויש הסובר שיכול לחבול בעצמו, ואין לומר שהתנא שסובר שאינו רשאי הוא ר"א שלמד מהפסוק **אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש** שאדרוש דמכם מיד נפשותיכם, שיש לומר שרק במיתה זה אסור, אלא זה בברייתא שקריעה על מת אינה מדרכי האמורי, והוסיף ר' אלעזר שהוא שמע שהמקרה על מת יותר מדאי לוקה משום **בל תשחית** וא"כ כל שכן שאסור לחבול בגופו, ויש לדחות שיתכן שבבגדים זה חמור יותר כי זה הפסד שאינו חוזר כמו

שר' יוחנן היה קורא לבגדיו מכבדי, וכשרב חסדא היה הולך בין הקוצים היה מגביה בגדיו ואמר שגופו מעלה ארוכה ואילו את בגדיו אי אפשר לתקן, אלא התנא הזה הוא ר' אלעזר הקפר שלמד מהפסוק **וכפר עליו מאשר חטא על הנפש** וכי באיזה נפש הוא חטא אלא שהוא ציער עצמו מיין, ויש ללמוד מק"ו שאם המצער עצמו מדבר אחד הוא חוטא ק"ו שהמצער עצמו מכל דבר נקרא חוטא.

רבה בר בר חנה שנה לפני רב שאם תובעים אדם שהוא גנב שור או שקצץ נטיעה ואומר הנתבע אתה אמרת לי להרוג או לקצוץ פטור, אמר רב א"כ לא השארת חיים לבריות שא"כ בכל מקרה שיהיה תביעה יטען הנתבע אתה אמרת לי, אמר רבה א"כ אמחוק ברייתא זו מגרסתיה אמר רב שניתן להעמיד את זה בשור העומד להריגה או באילן העומד לקציצה וטענת הנתבע שהוא לקח לו את המצוה כמו ששינונו בפסוק **ושפך וכסה** שמי ששחט יכסה והיה אחד ששחט וחבירו קדם לו וכסה ור"ג חייבו לשלם לו עשרה זהובים.

רב אומר שדקל שטוען קב פירות אסור לקצוץ, אך קשה שלגבי זית שינונו כמה יהיה בזית ואסור לקצוץ רובע, ויש לחלק שזיתים חשובים יותר, ר' חנינא אמר שבנו שבחת לא נפטור אלא בגלל שקצץ תאנה קודם זמנה, ורבינא אמר שבמקרה שהעץ מעולה יותר בדמים מותר לקצוץ עץ פרי, וכן שינונו שלומדים מהפסוק **רק עץ אשר תדע** זה אילן מאכל **כי לא עץ מאכל** הוא זה אילן סרק ואם רבנו את כל העצים א"כ מדוע כתוב **כי לא עץ מאכל** יש לומר שבא להקדים סרק למאכל,

דף צב ואין לומר שאסור גם במעולה דמים כי כתוב **רק. אריסו** של שמואל הביא לו תמרים ושמואל טעם בהם טעם גפנים שאל אותו מהיכן הם אמר לו שהם גדלים בין הגפנים אמר לו א"כ הם מכחישים בגפנים לכן מחר הבא לי מקורם שיקצצם, וכן כשראה רב חסדא דקלים בין הגפנים הוא אמר לאריסו תעקור אותם מכיון שהגפנים קונים דקלים אך הדקלים אינם קונים גפנים.

משנה גם כששילם המזיק את דמי הנוק לא נמחל לו עד שיבקש ממנו מחילה שכתוב **ועתה השב אשת האיש** ואם לא מחל לו הוא אכזרי כמו שכתוב **ויתפלל אברהם בעד אבימלך וירפא אלוקים את אבימלך**. מי שאמר סמא עיני קטע ידי שבור רגלי גם אם אמר לו על מנת שתפטור הוא חייב, אך אם אמר קרע כסותי שבור כדי חייב, ואם אמר על מנת להפטר פטור, ואם אמר עשה כן לאיש פלוני על מנת לפטור חייב בין בגופו בין בממונו. **גמרא** שינונו בברייתא שכל התשלום זה על דמי הבושת אך לגבי הצער אף אם הביא כל אילי נביות שבעולם לא נמחל לו עד שיבקש מחילה, כמו שכתוב **ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך** וחיה וקשה וכי רק אשת נביא יש להחזיר ואשת אחר לא, ומבאר ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן שיש לך להחזיר את האיש מכל מקום ומה שאתה טוען **הגוי גם צדיק תהרוג** הרי הוא אמר אחותי וכן שרה אמרה אחי הוא אלא נביא הוא ולמד ממך שהרי אכסנאי שבא לעיר שואלים אותו על עסקי אכילה ושתייה ולא מיהי האשה אם היא אשתו או אחותו, ומכאן יש ללמוד שבן נח נהרג שהיה לו ללמוד ולא למד.

דרש ר"א בפסוק **כי עצר עצר** שהיו שתי עצירות באיש ש"ז ובאשה שתיים: ש"ז ולידה, ובברייתא שנו באיש שתיים: ש"ז וקטנים, ובאשה שלש: ש"ז קטנים ולידה, ורבינא שנה שבאיש שלש: ש"ז קטנים ופי טבעת, ובאשה ארבע: ש"ז קטנים פי טבעת ולידה.

ר' ינאי למד בפסוק **בעד כל רחם** שאפילו התרנגולת לא הטילה ביצתה.

רבה אמר לרבה בר מרי מהיכן למדו חז"ל שהמבקש רחמים על חברו והוא צריך לכך הוא נענה תחלה אמר רבה שכתוב **ויתפלל אברהם אל האלוקים וירפא אלוקים את אבימלך** וכתוב אח"כ **והיפקד את שרה כאשר אמר**, והיינו כאשר אמר אברהם על אבימלך.

עוד שאל רבה את רבי מרי מה המקור לאמרה של האנשים יחד עם הקוץ לוקה הכרוב אמר רבה שכתוב **למה תריבו אלי כולכם פשעתם בי נאום ה'**, אמר לו רבה שאנו לומדים את זה מהפסוק **עד אנה מאנתם לשמור מצוותי ותורתי**.

עוד שאל רבה את רבה שכתוב ביוסף **ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים** מי הם, אמר לו שר' יוחנן אמר שהם השבטים שהוכפלו בשמות בברכת משה אמר רבה שגם שמו של יהודה הוכפל והוא לא היה חלש, אמר רבה שיהודה הוכפל כדברי ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן שכתוב **יחי ראובן ואל ימות ואח"כ כתוב וזאת ליהודה** שכל המ' שנה שישאל היו במדבר עצמותיו של יהודה היו מתגלגלות בארון וביקש משה רחמים שמי גרם לראובן להודות יהודה **שמע ה' קול יהודה** ומיד חזרו אבריו למקומם אך לא הכניסוהו לישיבה של מעלה, אמר משה **ואל עמו תביאנו** אך לא ידע מה אומרים ולשאת ולתת עמהם אמר משה **ידיו רב לו** אך עדיין לא עלתה שמועתו להלכה אמר משה **ועזר מצריו תהיה**.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מה מקור האמרה אחר העני הולכת העניות אמר לו ששנינו שעשירים מביאים ביכורים בקלות של זהב וכסף ועניים בסלי נצרים מערבה קלופה והסלים והביכורים ניתנים לכהנים, **עמוד ב** אמר רבא שאנו לומדים את זה מהפסוק **וטמא טמא יקרא**.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מנין למדו חז"ל שיש להשכים לאכול בקיץ מפני החום ובחורף מפני הצילה, ואומרים שגם הרץ שישים ריצות לא ישיג את האדם שאוכל בבוקר, אמר רבה שכתוב **לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש**, אמר רבא שהם למדו את זה מהפסוק **ועבדת את ה' אלוקיך** זה קר"ש ותפילה וברך את לחמך ואת מימך זה פת במלח וקיתון של מים וממילא והסירותי מחלה מקרבך, ושנינו מחלה זו מרה ונקראת מחלה שיש בה פ"ג מיני חולאים כמנין מחלה ופת במלח שחרית וקיתון של מים מבטלת את כולם.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מנין למדו חז"ל שאם קורא לך חברך חמור שים אוכף על גבך אמר רבה שכתוב **ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה באת ותאמר מפני שרי גברתי אנכי בורחת**.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מה מקור האמרה דבר גנאי שבך הקדם ואמור אמר רבה שכתוב **ויאמר, עבד אברהם אנכי**.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מה מקור האמרה הולך האזו בשפלות אך עיניו צופים למרחוק אמר רבה שכתוב שאביגיל אמרה לדוד **והטיב ה' לאדוני וזכרת את אמתך**.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מה מקור האמרה ששים יסורים מגיעים לשן ששמוע קול חבירו אוכל ואינו אוכל, אמר רבה שכתוב **ולי אני עבדך ולצדוק הכהן ולבניהו בן יהוידע ולשלמה עבדך לא קרא**, אמר רבא שאצלנו למדו את זה מהפסוק **ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאבה וינחם יצחק אחרי אמו ואח"כ כתוב ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה**.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מה מקור האמרה שהיין שייך לבעליו אך מחזיקים טובה למי שמשקה, אמר רבה שכתוב **וסמכת את ידך עליו למען ישמעו ויראו כל עדת בני ישראל וכתוב אח"כ ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו וישמעו אליו כל בני ישראל**.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מה מקור האמרה שהכלב ברעבונו אוכל גם את גלליו, אמר לו שכתוב **נפש שבעה תבוס נופת ונפש רעבה כל מר מתוק**.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מה מקור האמרה מטייל והולך הדקל הרע עם אילנות סרק, אמר רבה שזה כתוב בתורה ושנוי בנביא ומשולש בכתובים ושנוי במשנה וגם בברייתא שכתוב בתורה **וילך עשו אל ישמעאל ובנביא כתוב ויתלקטו אל יפתח אנשים רקים ויהיו עמו ובכתובים כתוב כל עוף למינו ישכון ובני אדם לדומה לו ושנינו במשנה כל המחובר לטמא טמא ולטהור טהור, ובברייתא כתוב שר"א אומר לא לחנם הלך הזרזיר אצל העורב אלא שהוא מינו**.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מה מקור האמרה קראת חברך ולא ענה הפל עליו כותל אמר רבה שכתוב **יען טהרתך ולא טהרת מטומאתך לא טטהרי עוד**.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מה מקור האמרה בור ששתית ממנו מים אל תזרוק בו עפר אמר רבה שכתוב **לא תתעב אדומי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו**.

עוד אמר רבא לרבה בר מרי מה מקור האמרה אם תשא עמי במשא אשא אתך ואם לא לא אשא עמך אמר רבה שכתוב **אם תלכי עמי והלכתי ואם לא תלכי עמי לא אלך**.

עוד אמר רבא לרבה בר מרי מה מקור האמרה כשהיינו קטנים היינו כגברים וכשאנו קשישים אנו כקטנים אמר לו שכתוב בתחילה **וה' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה באש להאיר להם**,

דף צג ובסוף כתוב הנה אנוכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך.
עוד שאל רבא את רבה בר מרי מה מקור האמרה עם בעל נכסים נמשכים העצים אמר לו שכתוב **וגם ללוט ההולך את אברם היה צאן ובקר ואהלים**.

רב חנן אומר שהמוסר דין על חבירו הוא נענש תחלה שכתוב **ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך וכתוב ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה**, וכל זה כשיש דיינים בארץ.

ר' יצחק אומר אוי לצועק יותר מהנצעק וכן שנינו אחד הצועק ואחד הנצעק אלא שממהרים לצועק תחלה.

עוד אמר ר' יצחק לא תהיה קללת הדיוט קלה שאבימלך אמר לשרה הנה הוא לך כסות עיניים שכסית שהוא בעלך וגרמת לי הצער הזה יהי רצון שבנייך יהיו כסויי עיניים והתקיים בזרעה שכתוב **ויהי כי זקן יצחק ותכהינה עיניו מראות**.

אמר ר' אבהו שלעולם יהיה אדם מהנרדפים ולא מהרודפים שאין נרדף בעופות יותר מתורים ובני יונה ודוקא הם הוכשרו למזבח.

רב אסי בר חמא מה החילוק במשנה בין גופו לממונו שבגופו לא מועיל תנאי אמר רבא שאדם לא מוחל על ראשי אברים אמר לו שאדם לא מוחל על צערו ובכ"ז שנינו הכני פצעני על מנת לפטור פטור, ושתק רבא ואמר לרב אסי האם שמעת בזה אמר לו שרב ששת אמר משום פגם משפחה, ושנינו שרב אושעיא אמר בגלל פגם משפחה ורבא אמר בגלל שלא מוחל על ראשי אברים, ור' יוחנן אומר שיש הן שהוא כלאו ויש לאו שהוא כמו הן, וכן שנינו שאם אמר הכני פצעני ואמר לו על מנת לפטור אמר לו הן בלשון תימה וזה כמו לאו ואם אמר קרע כסותי ואמר לו על מנת לפטור ואמר לו לאו בלשון תימה וזה לאו שהוא כהן.

שנינו במשנה שבאומר קרע כסותי וקרע חייב וקשה ששנינו שבשמירה חייב רק כשאמר לו לשמור ולא כשאמר לו אבד או קרע או חלק לעניים, ויש לחלק שכשבא לידו חייב אך כשלא בא לידו פטור ורבה מקשה שלשמור משמע שכבר בא לידו ורבה מבאר שאם בא לידו בתורת שמירה הוא חייב ואם בא לידו בתורת קריעה הוא פטור.

היה ארנק של צדקה שהגיע לפומבדיתא והפקידו רב יוסף אצל אדם אחד והוא פשע בו ונגנב וחייבו רב יוסף אמר לו אביי ששנינו **לשמור ולא לחלק לעניים** אמר רב יוסף שעניי פובדיתא ידועים וכאילו זה כבר קצוץ וזה נכלל בלשמור.

פרק הגזול עצים

עמוד ב משנה מי שגזל עצים ועשאו כלים צמר ועשאו בגדים משלם כשעת הגזילה אם גזל פרה מעוברת וילדה או גזל רחל וגזזה משלם הגזול דמי פרה שעומדת ללדת ורחל העומדת להגזו אך אם גזל פרה והתעברה אצלו וילדה או שגזל רחל ונטענה אצלו וגזזה משלם כשעת הגזילה והכלל הוא שהגזלנים משלמים כשעת הגזילה. **גמרא** משמע במשנה שדוקא כשגזל עצים ועשאו כלים אך אם רק שיפה אותם לא קנה וכן צמר ועשאו בגדים אך אם רק ליבנו לא קנה, אך קשה ששנינו בברייתא שאם גזל עצים ושיפן או צמר וליבנו משלם כשעת הגזילה, ואביי מבאר שמשנתינו מדברת על שינוי החוזר שקונה מדרבנן וכ"ש שינוי שאינו חוזר שקנאו מדאורייתא ובעצים ועשאן כלים מדובר שכבר היו משופין וכשעושה מהם כלים זה חוזר לברייתו שיכול לפרקו, וכן צמר ועשאו בגדים מדובר בצמר טווי שיכול לסתרו ואילו בברייתא מדובר בשינוי שאינו חוזר ששיפה את העצים וליבן את הצמר ולא מדובר על שינוי שמועיל רק מדרבנן, ורב אשי אומר שהמשנה דברה גם על שינוי דאורייתא שגזל עצים ועשאו כלים בוכנא של מכתשת אינו חוזר, וכן צמר ועשאן בגדים היינו בגד שעושים ללא ליבון שאינו חוזר ואמנם גם בלבנו קנאו שגם זה לא חוזר, אך קשה ששנינו בחולין לא הספיק לתנו לו עד שצבעו פטור ואם לבנו ולא צבעו חייב א"כ ליבון אינו שינוי, ואביי מבאר ששם זה כרבנן אך לר"ש זה נחשב שינוי ששנינו לענין ראשית הגז שאם גזו טוה וארג אינו מצטרף ואם לבנו לר"ש לא מצטרף ולחכמים מצטרף, ורבא אומר שגם המשנה וגם הברייתא כר"ש ולבנו קנאו מדובר שסרקו במסרק שאינו חוזר ומה שכתוב שלא קנה היינו שניפץ ביד וזה לא שינוי כל כך, ורב חייא בר אבין מחלק שעם ככרו בגפרית הוא ליבון שקונה ואם רק הליבנו זה לא נחשב שינוי.

יש להקשות שאם צבע אינו שינוי לר"ש ודאי שליבון אינו שינוי, ששנינו שאם גזו ראשון וצבעו או טוואו או ארגו אינו מצטרף לשיעור ראשית הגז ור"ש בן יהודה אמר בשם ר"ש שאם צבעו מצטרף אמר אביי שזה רק דעת ר"ש בן יהודה בדעת ר"ש אך רבנן למדו בר"ש שליבון הוא שינוי וכ"ש שצביעה היא שינוי, ורבא אומר שצבע הוא פחות מליבון כיוון שיכול להעבירו ע"י צפון ומה שכתוב בברייתא לעיל שבצבעו פטור לכו"ע מדובר בצבע קלא אילן שאי אפשר להעבירו בצפון.

אביי אומר שר"ש בן יהודה וב"ש ור"א בן יעקב ור"ש בן אלעזר סוברים ששינוי עומד במקומו ואינו קונה, ר"ש בן יהודה כדלעיל שצביעה אינה שינוי ב"ש ששנינו שאם נתן חיטים לאתנן זונה ועשאתן סולת זיתים ועשאתן שמן וענבים שעשאתן יין יש ברייתא שנאסר ויש ברייתא שמוותר,